

'n Christelik Psigo-opvoedkundige Perspektief op die Algemene Vaardighede en Tegnieke van Neuro-linguïstiese Programmering

Dr C.M. Vorster & Prof J. du Plooy

Synopsis

It is maintained that the Neuro-linguistic Programming model (NLP) does not merely consist of a set of techniques that are used in isolation, but that all the NLP components, both the skills and the techniques, must be viewed holistically. The NLP-techniques can be divided into NLP communication techniques and NLP esoteric techniques. Because most of the NLP techniques have elements of both categories, it is difficult to draw a definite line between these two categories. Some of the NLP skills are occasionally regarded as communication techniques. Following the discussion in this article of the most important NLP skills and techniques, attention will be given to the value of the application of these skills and techniques for psycho-education from the perspective of a Christian scientist. The authors of this article have reached the conclusion that Christian scientists should not support and apply the NLP.

1. Inleiding

Vanuit die oord van die psigo-terapie en sielkundige kringe is 'n belangwekkende terapeutiese program in resente tye ontwerp, waarvan Christen-wetenskaplikes, veral psigo-opvoedkundiges, asook onderwysers wat vanuit 'n reformatoriese denkraamwerk dink en werk, kennis moet neem. Hierdie terapeutiese program word Neuro-linguïstiese Programmering (NLP) genoem.

Omdat die NLP van menslike vermoëns en kommunikasie voorgehou word as 'n goeie metode om mense tot onder meer die maksimum vlak van uitnemendheid en prestasie te motiveer (lees: programmeer), het

belangstelling daarin selfs al tot onderwyskringe verbrei, al is dit so dat talle mense nog oningelig is ten opsigte van wat NLP alles behels. NLP is byvoorbeeld deur sielkundiges as 'n waardevolle terapeutiese ontwikkelingsprogram vir bestuurslui en kommunikasie in die bedryfslewe, aangewys. Mense uit talle sektore van die samelewing meen om by NLP baat te vind.

Synde 'n relatief nuwe terapie, is die NLP nog deur min navorsers in diepte ondersoek. Vir die doel van hierdie artikel word dadelik met die deur in die huis geval deur alarmerend te verwys na die uitkoms van enkele navorsers wat veral vanuit 'n reformatoriese denkraamwerk ondersoek ingestel het na die wese en uitkoms van die NLP. In dié verband noem ons die name van die onlangs (2003) ontslape drs R.H. Matzken van Nederland en dr. J Steyn van Suid-Afrika. Die ander skrywers en eksponente van NLP (vergelyk bibliografie) benader die program uiteraard nie vanuit 'n Bybels-reformatoriese denkraamwerk nie.

NLP blyk by nadere deurskouing 'n metode te wees om die gees van die mens te beïnvloed deur middel van *bepaalde tegnieke, vaardighede en metodes*. Op sigself hoef so-iets nie verkeerd te wees nie en in soverre die NLP-voorstanders stuit op stande van sake wat terapeuties opbouend en motiverend kan wees, sal dit veral oningewyde leke posities beïndruk. Met behulp van die twee vakdissiplines, die neurologie (leer van die senuweestelsel) en die linguïstiek (taalkunde) is terapeutiese tegnieke en metodes ontwerp om menslike waarnemings sogenaamd deur die nie-verbale reaksies en emosies te meet en te bestuur om byvoorbeeld angsttoestande uit te skakel en so meer.

Steyn (1994: 27) voer aan dat NLP 'n konsep is wat te make het met die integrering van die drie belangrikste attribute in die verstaan van menslike persepsies, naamlik die senuweestelsel, taal en programmering. Die neurologiese elemente in NLP verwys na die innerlike ervaring wat geaktiveer word deur impulse van die sentrale senuweestelsel, terwyl die linguïstiese elemente poog om dié ervaring in taal te beskryf. Die programmeringselemente verwys na die organisering van ervarings om 'n sekere doel te bereik. Alhoewel Childers (1989: 204) beweer dat NLP veelvuldige toepassingsmoontlikhede, nie net vir kinders in terapie nie, maar ook vir die onderwys, inhou, moet die toepassing van NLP-tegnieke ook krities vanuit 'n Christelike psigo-opvoedkundige perspektief beoordeel word.

Wie dieper delf na die wese van NLP en die praktyk daarvan betrag, ontdek al gou dat hierdie vorm van hulpverlening 'n vorm van deterministiese manipulasie is, met puur humanistiese kenmerke.

Ingeligte Christelik-wetenskaplikes (opvoedkundiges, ouers, onderwysers, ens.) sal veral ernstige besware teen die NLP opwerp as hulle agterkom hoe sterk daar by die okkulte, dinge soos die animisme, spiritisme in die veld van die esoteriese en allerlei onbybelse uitgangspunte van onder meer die *New Age*-beweging aangesluit word.

Allerlei kosmologiese en antropologiese mistastings, waar die totale mensheid meermale gereduseer word tot die neurologiese en die taalaspek (ten opsigte van hul kommunikasie-idees), maak Christen-wetenskaplikes nog verder skepties. Wie in staat is tot behoorlike onderskeiding van die geeste, behoort in staat te wees om apostatiese neigings in sulke terapeutiese programme aan die kaak te stel. Selfs in wetenskaps-beoefening sluit die Christen-denke by Bybelse beginsel-uitsprake aan. In hierdie geval word 'n mens aangespreek deur 1 Johannes 4: 1, naamlik dat 'n mens die geeste wat ook in die sielkundige en ander dissiplines heers moet beproef en nagaan of hulle uit God is (vergelyk Die Bybel).

Matzken het in sy publikasie: *Neuro-linguïstisch Programmeren in bijbels perspectief. Over beïnvloeding van die menselike geest* (1996) na 'n in-diepte ondersoek tot die gevolgtrekking geraak dat die voorstanders en toepassers van die NLP *metodes, vaardighede en tegnieke* aanwend wat neerkom op 'n deterministiese sosiale manipulasie van mense by wie dan gepoog word om radikale denke- en geestestransformasie te bewerkstellig. In hierdie artikel word die *tegnieke en metodes* wat puur humanisties die uitkoms is van die religieuse grondmotief van natuur en vryheid opgeteken en onder die loep geneem.

2. Probleem- en doelstelling

Iets van die probleem- en doelstelling van hierdie artikel is reeds by implikasie in die inleiding hierbo gestel. Die NLP-model word al vir 'n paar dekades in oorsese lande gebruik. Steyn (1995: 1, 5; 1999: 113) het byvoorbeeld, na aanleiding van 'n studie wat in Nederland uitgevoer is, tot sekere gevolgtrekkings aangaande NLP-tegnieke geraak. Sy het bevind dat sielkundiges verskillende NLP-tegnieke in psigoterapie met kinders aanwend en dat onderwysers in sommige skole die NLP-model gebruik. Na beoordeling van NLP-tegnieke, is tot die bevinding gekom dat sommige daarvan moontlik met positiewe resultate aangewend kan word, terwyl ander NLP-tegnieke op grond van negatiewe antropologiese kenmerke 'n skadelike invloed op die kind kan hê. Hierteenoor heers ook oortuigings dat die toepassing van NLP-tegnieke, volgens Kruger (1999: 2, 8) as 'n internasionale NLP-opleier en kliniese sielkundige wat NLP in Suid-Afrika gebruik, wel van besondere waarde sou wees en met groot

sukses in die terapeutiese proses aangewend kan word om doelgerigte kommunikasie, persoonlike groei en positiewe selfbeleving te bewerkstellig. Ook ten gunste van NLP, verklaar Cleveland (1987: 18) dat NLP-vaardighede en -tegnieke aan sielkundiges en onderwysers die geleentheid bied om positiewe en hoë kwaliteitervarings in kinders teweeg te bring.

Die probleem bestaan dat sienings oor die waarde van die toepassing van NLP-tegnieke op kinders uiteenlopend blyk te wees. Hierdie teenstrydighede, sowel as die feit dat daar volgens Steyn (1999: 113, 119) bewerings bestaan dat NLP reeds deur Suid-Afrikaanse sielkundiges en privaatonderwysers gebruik word, noodsaak plaaslike Christen-psigo-opvoedkundige navorsers om vanuit 'n reformatories-wetenskaplike perspektief NLP-tegnieke as wetenskaplike probleemveld te verken, te verklaar en te beskryf. Suid-Afrikaanse sielkundiges, en selfs ook onderwysers, kan moontlik onwetend skadelike NLP-tegnieke op kinders toepas met verreikende implikasies. Daarom dat die doel- en probleemstelling vir hierdie artikel ingestel is op 'n kennismaking met die tegnieke en metodes van die NLP-voorstanders.

3. Algemene NLP-vaardighede en -tegnieke

Beaver (1989: 88) verklaar dat NLP nie bloot bestaan uit 'n stel tegnieke wat in isolasie aangewend kan word nie, maar al die NLP-komponente, -vaardighede en -tegnieke moet as verbandhoudende dele van 'n groter geheel gesien word.

3.1 NLP-vaardighede

Persone wat van die NLP-model gebruik wil maak, moet oor die volgende algemeen geldende vaardighede (waarvan die meeste ook soms as NLP-kommunikasietegnieke geklassifiseer kan word; vergelyk 3.2.1) beskik. NLP-voorstanders (hiermee word bedoel persone wat van NLP gebruik maak) moet dus by implikasie hierdie vaardighede kan gebruik om te verseker dat hulle bemoeienis met hulle kliënte suksesvol sal verloop. Vanuit 'n Christelik-psigo-opvoedkundige perspektief wek dit kommer by die navorser dat dit blyk asof enige persoon NLP in ook psigoterapeutiese sessies kan toepas sonder dat psigoterapeutiese opleiding as eksplisiete voorwaarde hiervoor gestel word. Dit is onseker of toepassers van hierdie tegnieke voldoende opgelei is en dit bly 'n vraag of die toepassing in lyn sou kon wees met vereistes wat reformatoriese wetenskaplikes sou kon gerusstel.

3.1.1 Pasaangewing, leiding en rapportskopping

Pasaangewing kan gedefinieer word as “gaining and maintaining rapport with another by joining their model of the world, by matching their language, beliefs, values, current experiences, etc.; crucial to rapport building” (vergelyk Bodenhamer & Hall, 1999: 395). *Rapportskopping* (goeie kontak) hou vir die psigoterapeutiese situasie in dat daar ’n verhouding van responsiwiteit, vertroue en respek tussen die sielkundige en die kliënt (ook die kind in terapie) bewerkstellig moet word (O’Conner & McDermott, 1996: 148). Eintlik wil dit voorkom asof NLP-voorstanders in dié verband met niks nuuts vorendag kom nie, maar algemeen bekende terapeutiese benaderings slegs maar in die NLP-konteks aanwend.

MacLean (1986: 354) verklaar dat *pasaangewing* ’n vinnige wyse is om *rapportskopping* te bewerkstellig deurdat sielkundiges hulle gedrag (asook wêreldmodelle) by kliënte, met wie hulle kommunikeer, aanpas. *Pasaangewing* sluit klaarblyklik in dat sielkundiges byvoorbeeld hulle oogbewegings, liggaamsbewegings, asemhalingspoed, stempoed en so meer by dié van kliënte sal aanpas (en, soos uit die volgende vaardigheid sal blyk, dit sal weerspieël). Volgens Gilliland, James en Bowman (1994: 333) behels *pasaangewing* dat daar ’n sinchronisering tussen die kliënt en die sielkundige se verbale en nie-verbale gedrag moet wees. Sielkundiges kan, sodra hulle die pas effektief vir hul kliënte aangee, kliënte geleidelik na nuwe ervarings begin lei (“leiding”). Sodra kliënte dus aanvaarding toon, so word geglo, kan sielkundiges stadig hul eie houdings, gebare en taal verander in ’n poging om kliënte na meer positiewe en produktiewe toestande te lei.

Voorstanders van NLP maak daarop aanspraak dat onderwysers ook van *pasaangewing* gebruik kan maak om byvoorbeeld leerders se leerstrategieë af te lei. Wanneer onderwysers die stappe aflei waardeur leerders nuwe inligting hulle eie maak en inligting op hierdie wyse aanbied, kan hulle leerders se leer beter fasiliteer. Deurdat onderwysers inligting by die voorstellingsisteme waaraan leerders voorkeur gee, aanpas, maak hulle op die mees effektiewe wyse van die leerders se aangebore vaardighede en hulpbronne gebruik (vergelyk Dilts, Grinder, Bandler & DeLozier, 1980: 152). Binne ’n Christelik-reformatoriese denkraamwerk kan met fasette van hierdie prosedures goedsdiks akkoord gegaan word tot by die punt waar NLP-voorstanders in ontologies-onjuiste, ooptimistiese, werklikheidsontroue psigo-pedagogiese momente verseil.

3.1.2 *Weerspieëling*

Wanneer die sielkundige by die kliënt se nie-verbale gedrag (soos oog-bewegings, gebare, liggaamshoudings, gesigsuitdrukings, en so meer) aanpas, word dié spesifieke soort pasaangewing *weerspieëling* genoem. Die sielkundige word in hierdie geval 'n nie-verbale spieëlbeeld van die kliënt, aangesien die gedrag van die kliënt op 'n subtiele wyse nageboots word ten einde rapportskipping te bevorder of inligting in te samel (Derks & Hollander, 2000: 103, 691).

In die geval van weerspieëling word die onbewuste van kliënte betrek en van 'n hipnotiese toestand (waar persone hulself oopstel om meer ontvanklik vir suggestie van ander te wees deur die uitskakeling van hulle eie bewussyn) gebruik gemaak. Aangesien sielkundiges in hierdie geval poog om die onbewuste patrone van kliënte te weerspieël, word kliënte se eie wêreld betree en is hulle geneig om die voorstelle van sielkundiges makliker te aanvaar (Matzken, 1996: 47, 48 - 49). Volgens Cleveland (1987: 82) kan leerders se nie-verbale gedrag ook subtiel deur onderwysers weerspieël word en sodoende kan kontak met leerders se besondere wêreldmodelle bewerkstellig word. Christen-wetenskaplikes distansieer hulle egter sodra daar sprake is van prosedures, tegnieke en metodes waarby die esoteriese, waaronder hipnose tel, betrek word, hetsy deur sielkundiges of onderwysers ten opsigte van kinders en ook ander. Tydens hipnose word die onbewuste van die mens betrek en word die kognitiewe funksie om krities te analiseer uitgesluit. Persone wat onder hipnose was, sal daarna nie kan herroep wat met hulle gebeur het toe hulle in die hipnotiese toestand was nie. Vanuit 'n reformatoriese werklikheidsperspektief moet kritiese analise as kognitiewe funksie altyd bewustelik funksioneer, sodat bewustelik onderskei kan word wat die wil van God is, wat vir Hom goed en aanneemlik is.

In hierdie sogenaamde tegniek van weerspieëling skuil 'n valsheid, omdat terapeute hulle so oordrewe met kliënte se gedrag en uitsprake identifiseer dat hulle dit feitlik volledig reflekteer. Sodanig reflekteer hulle kliënte se gedrag dat hulle hul eie waarde-oortuigings opskort. Dan praat hulle met kliënte saam slegs om die effek se onthalwe en word dit wat as pragmaties moes deurgaans eintlik pragmatisties (in die verabsoluteerde vorm). Matzken (1996: 44) waarsku in dié verband teen 'n klakkelose papegaai-effek sonder inhoud.

3.1.3 *Uitlokkingsstrategieë deur predikate*

Volgens MacLean (1986: 350 - 351) praat mense oor wat hulle doen en openbaar sodoende watter voorstellingsstelsel hulle gebruik om betekenis

uit die wêreld te maak en hul ervarings te organiseer. Die klas woorde, in NLP bekend as *predikate*, is herleiers van die wyses waarop persone hulle ervarings voorstel. Hierdie woorde kan byvoorbeeld deur die sielkundige/onderwyser gebruik word om te identifiseer *hoe* kinders dink. Die vermoë om die predikate wat leerders gebruik, te identifiseer en daarby aan te pas, sal byvoorbeeld in die klassituasie tot effektiewe kommunikasie tussen leerders en die onderwyser lei, aldus die NLP-voorstanders. Leerders sal voel dat die onderwyser dieselfde “taal” as hulle praat. Tog voel aanhangers van NLP dat die verbale deel van ’n persoon se kommunikasie dikwels van minder belang is en dat ’n groot hoeveelheid inligting nie-verbale, buite die meeste mense se bewussyn, oorgedra word.

NLP-voorstanders glo dat die spesifieke predikate wat persone (ook leerders) gebruik ’n aanduiding is van die “voorstellingsstelsel” (oftewel leerstyl byvoorbeeld visueel, auditief of kinesteties) waaraan hulle onbewustelik voorkeur gee. Daar word egter nie geldige wetenskaplike bewyse vir hierdie oortuigings verskaf nie.

3.1.4 Oogbewegings en ander nie-verbale toegangs-aanduidings

Dit word geglo dat mense onbewustelik toegang gee tot hul innerlike belevings deur middel van sintuiglike “sinjale”. Toegangs-aanduidings is subtiele aanduidings van die voorstellingsstelsels wat persone in hulle denkprosesse aktiveer. Na bewering moet sielkundiges/onderwysers byvoorbeeld “die NLP-vaardigheid” ontwikkel om te kan aflei *hoe* kinders dink deur nie alleen na verbale aanduidings te luister nie, maar ook op nie-verbale aanduidings te let. Nie-verbale kommunikasie is egter sekerlik nie ’n eksklusiewe, unieke NLP-middel om ’n kliënt beter te verstaan nie. Lyftaal is ’n stand van sake wat vir alle terapeute, opvoeders en so meer sekere aanduidings kan gee – ook vir die Christelik-georiënteerde opvoedkundige, onderwyser en so meer. Binne die NLP-model word die waarde van nie-verbale kommunikasie egter heeltemal oorbeklemtoon. Gebare, asemhalingsveranderings, liggaamshoudings, spiertonusveranderings, liggaamsbou, oogbewegings en velkleurveranderinge word as vaste, kousale aanduidings/tekens beskou daarvan of ’n persoon visueel, auditief of kinesteties dink en inligting verwerk. Sekere vaste betekenis word rigied aan elke spesifieke soort nie-verbale kommunikasie toegeken. Hierdie NLP-beskouing bied egter ’n werklikheidsontroue perspektief, aangesien uit die oog verloor word dat mense verskil. Alhoewel daar definitiewe kultuur-bepaalde wyses van nie-verbale kommunikasie bestaan, het alle nie-verbale kommunikasie nie

dieselfde betekenis vir alle mense nie. Alle nie-verbale kommunikasie is ook nie noodwendig wyses van bewustelike of onbewustelike kommunikasie nie. Dié feit alleen maak al die rigiede wyse waarop die funksie van die sintuie so kousaal vertolk word bevaagtekenbaar. Voorts word ook geen geldige wetenskaplike bewyse verskaf van hoe tot hierdie gevolgtrekkings geraak word nie. Dit is ook opvallend dat daar byvoorbeeld geen verduidelikings gebied word van hoe die asemhalingsveranderings van kliënte in terapie prakties bepaal kan word nie.

Oogbewegings

NLP-voorstanders beweer dat as na kliënte se oogbewegings gekyk word, afgelei kan word watter sensoriese neurologiese sisteme hulle gebruik en dít dui dan vir sielkundiges aan hoe hulle moet reageer. Mills en Crowley (1986: 129) stel pertinent dat die oogbewegings van kinders baie betekenisvol is, aangesien dit noodsaaklike inligting aangaande die voorstellingsisteme wat hulle gebruik, asook hulle probleme, aan sielkundiges/onderwysers kan verskaf. As punt van kritiek kan egter reeds genoem word dat daar nêrens in NLP-literatuur melding gemaak word op watter ouderdom kinders se oogbewegings betekenisvol is nie. Volgens Gordon, Cameron-Bandler en Lebeau (1987: 65) is een voorbeeld van 'n oogtoegangsaanduiding dat wanneer persone byvoorbeeld *opwaarts na regs* kyk, dit daarop dui dat hulle toegang tot interne (saamgestelde) beelde verkry. Voorbeelde van interne beelde sal byvoorbeeld insluit wanneer persone hulself voorstel waar hulle sit en lees of hoe hulle hul tuine kan herrangskik.

NLP-literatuur waarsku dat hierdie oogbewegingspatrone bloot veralgemenings is wat gekontroleer moet word deur waarneming en ervaring. Daar bestaan geen eenstemmigheid onder navorsers oor die geldigheid van NLP-oogbewegingsrigtings en ander toegangsaanduidings nie (Sharpley, 1987: 103). Dieselfde geld ook vir ander genoemde nie-verbale vorms van kommunikasie. Die NLP-model konsentreer met betrekking tot kommunikasie (verbaal, maar veral nie-verbaal) egter op die mens as “perseptuele wese” deurdat persepsies in visuele, ouditiewe en kinestetiese modaliteite gedefinieer word. Die NLP-model beklemtoon dat hierdie modaliteite inhoudvry is. Vanuit 'n Christelik-wetenskaplike perspektief verklaar Steyn (1999: 121) dat die mens as skepping van God gesien moet word en dat hy/sy as 'n geheel funksioneer. Persepsies mag wel op 'n visuele, ouditiewe en kinestetiese wyse funksioneer, maar met inhoud. Om persepsies in hierdie modusse alléén te definieer, dui op die kosmologies/antropologiese fout van reduksionisme waardeur die mens

dan tot perseptuele wese gereduseer word en waardeur menswees totaal opgaan in die fisiese en psigiese sinswyses. Laasgenoemde probleem val dan heeltemal buite die Bybelgefundeerde denkraamwerk.

3.1.5 Kalibrering

Kalibrering kan as NLP-vaardigheid gebruik word om van persone se uitdrukkingsgedrag/nie-verbale aanduidings kennis te neem en om hierdie gedrag met hulle innerlike reaksies te assosieer. Hierby word skerp gelet op die verhouding tussen iemand se gedagtes en gevoelens en die liggaamlike uitinge daarvan. Kalibrering is gebaseer op die assosiasie wat bestaan tussen persone se uitdrukkingsgedrag en wat ander persone weet of kan uitvind van die persone se emosionele toestande op die tydstip wat hulle hulself uitdruk (Cleveland, 1987: 87). Daar bestaan verskeie voorbeelde van uitdrukkingsgedrag (waarvan sommige reeds genoem is), soos velkleur- en velvotigheidsveranderings, liggaamshoudingveranderings, spraaktempo, spierspanning (vergelyk Gordon *et al.*, 1987: 22 - 23).

Al hierdie strategieë, metodes en “sielkundige” prosedures mag interessant voorkom, maar sommige van die sogenaamde “uitdrukkingsgedrag” maak egter nie sin nie, aangesien daar geen verduidelikings in NLP-literatuur gevind kan word van hoe byvoorbeeld die tekstuur van ’n persoon se vel sy/haar emosionele toestand op ’n bepaalde tydstip kan blootlê nie.

Aangesien Gordon *et al.* (1987: 24) verklaar dat die hoofdoel van kalibrering in NLP is om kommunikasie tussen mense te bevorder, word sielkundiges/onderwysers by implikasie deur middel van kalibrering byvoorbeeld toegelaat om op kinders se kommunikasie in die geheel te reageer, eerder as net op die woorde wat hulle gebruik. ’n Mens het hierin, so wil dit voorkom, met ’n misplaaste totaliteitsbeskouing te doen, omdat deurgaans onder die primaat van verabsoluttering van die sintuie van die mens gedink en gehandel word.

3.2 NLP-tegnieke

Dilts en DeLozier (2000:1396) gaan van die standpunt uit dat NLP-tegnieke nie bloot onbuigsame prosedures is nie, maar dat dit soms nodig is om die aspekte van ’n spesifieke tegniek aan te pas om die behoeftes van verskillende kliënte en kulture te bevredig.

Soos blyk uit beskikbare NLP-opleidingskursusse en -literatuur, was daar die afgelope paar jare ’n “ontplofing” van NLP-tegnieke. Alhoewel daar dus baie méér NLP-tegnieke bestaan, word slegs enkele daarvan wat deur sielkundiges (maar ook met aanpassing deur ander persone, soos

onderwysers) aangewend kan word, vervolgens bespreek. Knight (1996: 10) gee toe dat in gedagte gehou moet word dat vele tegnieke nie heeltemal uniek aan NLP is nie, maar dat dit van ander terapeutiese modelle oorgeneem en in sommige gevalle bloot aangepas is. Hierdie toegewing strook met ons opvatting dat prosedures wat deur sommige NLP-voorstanders as uniek aan NLP toegedig word, eintlik maar terapeutiese gemeenplasinghede van algemene aard, net in NLP-mondering, is.

NLP-tegnieke kan in twee hoofgroepe ingedeel word, naamlik NLP-kommunikasietegnieke en NLP-esoteriese tegnieke.

3.2.1 NLP-kommunikasietegnieke

Steyn (1999: 115 - 116) voer aan dat NLP-kommunikasietegnieke gedefinieer kan word as 'n model wat op die verbale en nie-verbale gedrag sowel as strukture en prosesse van menslike subjektiwiteit fokus. Woerner en Stonehouse (1988: 517) beweer dat hierdie tegnieke oor die algemeen in die onderwys veral bruikbaar is om leerprobleme te identifiseer en om leerders op alle vlakke te motiveer en te onderrig. Van die bogenoemde NLP-vaardighede (soos byvoorbeeld rapportskewing, pasaangewing en kalibrering) word ook soms, soos reeds genoem, as deel van die NLP-kommunikasietegnieke beskou. In die bespreking wat volg moet in gedagte gehou word dat, alhoewel NLP-tegnieke in hierdie artikel onder een van die twee groepe geklassifiseer is, die meeste egter elemente van beide groepe bevat wat gevolglik die klassifikasie daarvan bemoeilik.

Modellering

Binne die NLP-model beteken modellering van uitnemendheid 'n "oorplanting" van die uitnemende dele van een persoon as 'n ideale rolmodel op 'n ander persoon. Leerders wat byvoorbeeld 'n besondere vermoë besit om te kan spel, kan na bewering gemodelleer word. Alle uitnemende spellers besit 'n gemeenskaplike eienskap, naamlik hulle spel die woord vanaf 'n baie duidelike interne beeld (prent) van die woord. Ander leerders kan dus aanleer om interne beelde van woorde te vorm (Beaver, 1998: 117).

Dit wil voorkom asof NLP-voorstanders veralgemeen deur 'n onrealisties hoë premie te plaas op die resultate van die "modellering" van uitnemende persone se goeie eienskappe deur die "oordra" daarvan op kliënte, so asof die kliënte by voorbaat oor dieselfde potensiaal beskik as die rolmodel. Hierin sit 'n stuk van die gnostiese denke wat by implikasie 'n tipe "volmaaktheid" by elke mens sien waarby die mens as afsplitsing van die

godheid gewaan word. Hierdie gewaande uitnemendheid moet net geaktiveer word. Eintlik ontdek 'n mens 'n groot mate van die humanistiese determinisme in die idee dat mense gemanipuleer sou kon word om soos ander mense te wees. Trouens, die idee is om op 'n meganiese, natuurlike manier uitnemende eienskappe op kliënte “oor te plant”. Vir Christenpsigo-opvoedkundiges is die mens geen meganiese programmeerbare entiteit nie en mense het beperkinge en is nie almal eenders nie.

Ankering

Ankers is volgens Matzken (1996: 44) doelgerigte, gekose oriënteringspunte in die onderbewuste. Dit kan omskryf word as eksterne stimuli (ankerpunte) waarmee 'n bepaalde subjektiewe ervaring uit die geheue opgeroep word. Dit stem só sterk ooreen met die klassieke kondisionering soos in die diereproewe van Pavlov, dat psigoloë en psigopedagoë wat werklikheid en mens vanuit 'n reformatoriese verwysingsraamwerk betrag, opmerk dat dit hierin gaan om 'n deterministiese ingesteldheid wat veronderstel dat menslike reaksies primêr onderworpe is aan kousale natuurwette, soos van meganiese oorsake en gevolge (stimulus en respons). Op laasgenoemde grondslag dui “ankering” dan op 'n verbinding (assosiasie) tussen 'n neurologiese stimulans en 'n spesifieke stemming of houding.

Onder meer deur hipnose word die kliënt by NLP se “gees” geanker aan byvoorbeeld “die gewenste stemming”, deur hom/haar te herinner aan 'n aangename gevoel soos om liefgehê te word, of as 'n gesogte persoonlikheid aanvaar te word, of om as in staat tot uitnemende prestasies beskou te word. Op die hoogtepunt van hierdie herinnering word dan 'n “anker geslaan” deur byvoorbeeld die kliënt met 'n kort sinnetjie aan te spreek, soos byvoorbeeld: jy kan dit doen, of slegs deur 'n kloppie op die skouer of iets dergeliks.

Volgens Thalgott (1986: 350, 352) kan ankering as NLP-tegniek effektief aangewend word by persone wat angstoestande ervaar. Só beweer NLP-voorstanders dat die tegniek byvoorbeeld nuttig aangewend word om kinders te help om 'n angsreaksie of gedagtestremming wat hulle ten opsigte van enige taak (byvoorbeeld wiskunde, lees of toetse) in die skool mag ervaar, te verminder. So interessant as wat die anker-tegniek mag voorkom, sal die toepassing daarvan op kinders (trouens ook op volwassenes) vir Christen-opvoedkundiges onaanvaarbaar wees, veral aangesien hier van hipnose gebruik gemaak word. Persone moet byvoorbeeld “terugtree” in hulle ervaring en toegang word dus tot hul onbewuste verkry. Die kognitiewe funksie om krities te analiseer word in

die hipnotiese proses gesluit. Die Christen beleef die esoteriese, soos ook die hipnose, as strydig met die Woord van God en hierdie tegniek kan by implikasie skadelike gevolge vir leerders se persoonlikhede inhou. Tydens hipnose is kinders (soos ook ander persone) se onbewuste “oop” vir beïnvloeding en dus ook vir blootstelling aan negatiewe aspekte soos okkultisme wat wel hoogty blyk te vier binne NLP-kringe.

As 'n besondere reaksie eers gevestig is, kan die ooreenstemmende stemming of goeie selfbeeld te alle tye opgeroep word deur opnuut die anker te aktiveer. En so 'n anker kan (ook op ander maniere as hierbo na verwys) geslaan word deur die kinestetiese, visuele of ouditiewe. Mense kan byvoorbeeld só deur hipnotiese werkinge deur die onbewuste heen “geanker” word aan 'n wil om rook en drank te los, of om byvoorbeeld tot positiewe handeling gebring te word. Ankering blyk één van die NLP se kragtigste tegnieke te wees. Deur aan motiverende lewensankers georiënteer te wees, kan mense self ook – so word aangevoer – 'n anker gebruik. Iemand wat byvoorbeeld neerslagtig is, kan tot lewensvreugde terugval op die motiveringsbronne aan sy/haar anker(s), wat hom/haar in 'n toestand van aangename euforie kan bring. Die interessante fynere besonderhede van hierdie prosedures rondom ankering, word in voorbeelde wat deur Bandler en Grinder beskryf word, weergegee (Matzken, 1996: 45).

“Swish”-patroon

Hierdie tegniek voorsien 'n instrument om herinneringe uit te ruil of om die visuele beelde van uitgewiste herinneringe te vervang. 'n Wye verskeidenheid ongewenste gewoontes of reaksies (beide emosionele en gedragsreaksies) kan, ooreenkomstig die aansprake van NLP-voorstanders, ook met behulp van hierdie patroon uitgeskakel word (Andreas & Faulkner, 1998: 335). Möller (2000: 24) gaan van die standpunt uit dat hierdie tegniek besonder geskik is om hulp te verleen aan kinders wat aan verkragting, die moord op 'n geliefde, 'n kaping of enige ander traumatiese ervaring blootgestel is. In 'n in-diepte literatuurstudie rakende NLP-tegnieke wat Steyn (1999: 116, 120) uitgevoer het, blyk dit asof die “Swish”-patroon gebruik kan word om, veral by onderpresteerders, hulle visuele persepsie in 'n primêre voorstellingsstelsel te ontwikkel om sodoende hul inligtingsverwerkingsmetodes te verbeter.

By hierdie NLP-tegniek is weer eens sprake van die gebruik van hipnose en gevolglik moet hierdie NLP-kommunikasietegniek ook vanuit 'n Christelik-psigo-opvoedkundige oogpunt afgewys word (vergelyk kritiek by vorige tegniek). Ook in laasgenoemde tegniek se geval, word swaar op

die werking van die benede- of natuurgeoriënteerde modaliteite van menswees gekonsentreer. Die werking van die menslike gees word gesien as sou dit in 'n vaste oorsaak-gevolg-model geprogrammeer gedetermineer word.

Die gebruikmaking van metafore

By die NLP is die eintlike terapeutiese werk gerig op die onbewuste van die mens. Daarom word die NLP se terapeutiese werk veelal gekenmerk deur skakeling met en gebruikmaking van esoteriese prosedures, waarby hipnose as tegnieke betrokke is. In dié verband het begrippe soos “hipnotiese trance”, “trance-induksie”, “metafore” (beeldspraak), “analogieë”, “verhale (sprokies)”, betrekking. Deur *hipnotiese trance* as tegniek, stel mense hulleself oop vir suggesties van iemand anders deur die uitskakeling van die eie bewussyn. Dan heers daar 'n “psigiese introversie” waarby die sinuïglike waarnemingswêreld uit die bewussyn verplaas word deur die inhoud van die onbewuste wat dan hipnoties met suggesties gevul word. Deur die aanwending van metafore, so word geglo, vind die sogenaamde “trance-induksie” plaas. Erickson werk so met metafore as deel van sy verhaal- en verteltegniek. Hy het selfs daarin geslaag om wetenskaplike status aan hipnose te gee by die Amerikaanse mediese en psigiatrisiese wetenskaplikes (vgl. Matzken, 1994: 46). Die “trance-induksie” is ingestel op wysiging van 'n bestaande toestand sonder direkte, bewuste geesteskenmerke. Dit word aanvaar as 'n proses waardeur 'n bepaalde reaksie bespoedig word as gevolg van die invloed van 'n ander reaksie “in dieselfde sisteem”, wat vinniger verloop (vgl. die rol van die terapeut). 'n Mens kan dit ook (tipies deterministies) aandui as die opwekking by 'n terapeutiese kliënt deur indirekte stimulering.

Verhale het in die laaste jare 'n spesifieke rol in die hipno-terapie begin speel. Sulke verhale het nou die funksie gekry as “trance-induksie”. Fantasie, musiek-ritme en ander esoteriese rituele is ook betrek. NLP-voorstanders maak só dan dikwels van metafore gebruik deur 'n boodskap in 'n verhaal te “verpak”. Alhoewel persone dikwels nie die boodskap op 'n bewuste vlak verstaan nie, neem hulle onbewuste vlak dit op (Derks & Hollander, 2000: 417, 426 - 427, 680). Volgens Angell (1996: 488) word die metafore wat meestal op die kliënt se eie ervaring gebaseer is, as katalisators vir verandering gebruik deur die kliënt te lei om nuwe denken gedragwyses te soek.

By hierdie tegniek word pasaangewing as NLP-vaardigheid geïntegreer. Hipnose is, soos aangedui, ook hier aan die orde van die dag, aangesien die onbewuste toegelaat word om metafore vir die kliënt na vore te bring.

Christen-wetenskaplikes sal kwalik akkoord kan gaan met die kommunikasietegnieke van die NLP-model, ten spyte van soveel “interessante” stande van sake waarteen gestuit word.

3.2.2 NLP-esoteriese tegnieke

Volgens Steyn (1999: 117) verwys die NLP-esoteriese tegnieke na metodes waarin die sielkundige wat van NLP, soos reeds gestel, gebruik maak “motions the person from the conscious mind to the subconscious mind”, wat in sommige gevalle gelykgestel kan word aan esoteriese en okkultiese praktyke.

Verandering van persoonlike geskiedenis

Ooreenkomstig NLP vorm alle persone (ook kinders) se persoonlike geskiedenis die grondslag vir al hulle bekwaamhede, asook al hulle beperkings. Laasgenoemde kan dus 'n beperkende invloed op hul huidige ervarings en gedrag uitoefen. Hierdie oortuiging is in sielkundige kringe algemeen geldend en nie per sé 'n unieke NLP-uitspraak nie.

Deur die samestelling van nuwe moontlikhede waarin ankerings ook aangewend kan word, kan persoonlike geskiedenis in der waarheid verander van 'n stel beperkings na 'n stel hulpbronne (Angell, 1996: 490). In hierdie stadium is dit noodsaaklik om te noem dat dit vanuit 'n Christelik-wetenskaplike oogpunt kosmologies-antropologies heeltemal onmoontlik is om gebeurlikhede in 'n mens se verlede te verander. So-iets figureer slegs in die fantasie van die esoteriese wêreld. Persone kan slegs deur middel van realistiese terapie geleer word om met omstandighede en gebeurtenisse saam te leef.

Deur middel van hierdie tegniek moet 'n persoon “in die tyd teruggaan” en dan moet die onmoontlike gebeur, naamlik negatiewe ervarings moet bevredigend verander word. 'n Hipnotiese toestand moet dus bewerkstellig word om na bewering bogenoemde mee te bring. Aangesien kliënte weer eens “oop” gestel word tydens opskorting van die kognitiewe bewussyn vir enige vorm van beïnvloeding, sal hierdie NLP-tegniek in alle waarskynlikheid deur Christen-psigo-opvoedkundiges verwerp word.

Herkadering

Binne die NLP-model bied herkadering, na bewering, die geleentheid om die verwysingsraamwerk rondom 'n gebeurtenis/ stelling/ervaring te verander en 'n ander betekenis daaraan te gee. Met behulp van herkadering word gepoog om die kliënt se negatiewe gedrag, denke en gevoelens in positiewe hulpbronne te omskep. Kinders wat hulself

byvoorbeeld in probleemsituasies bevind, maak oor die algemeen ongewenste keuses en herkadering is 'n wyse om hulle te help om meer opbouende keuses te maak (Zastrow, 1992: 492 - 493).

Herkadering sluit hoofsaaklik ses stappe in, naamlik:

- Identifiseer die ongewenste gedrag of simptome: Herkadering is nie alleen effektief vir die verandering van gedrag nie, maar ook vir fisiologiese simptome (soos aanhoudende hoofpyn of moegheid).
- Bewerkstellig kommunikasie met dié deel wat die ongewenste gedrag voortbring.
- Identifiseer en skei die positiewe intensie van die ongewenste gedrag.
- Persone moet dan kontak met die kreatiewe dele van hul persoonlikheid (as een van die hulpbronne waaroor hulle beskik) bewerkstellig en daaruit drie nuwe wyses om die positiewe intensie te bevredig, laat voortbring.
- Dié deel moet die nuwe gedrag en verantwoordelikheid aanvaar om hierdie nuwe wyses, wanneer dit benodig word, te kan voortbring.
- Ekologiese of omgewingskontrole. (*Ekologie* verwys na die verskillende dele van 'n persoon se onderlinge verband en interafhanklikheid) – niks sal in werking tree indien elke deel nie tevrede gestel is nie. Indien dit nie die geval is nie, moet die proses vanaf die tweede stap herhaal word (Angell, 1996: 491; Kruger, 1999: 177 - 178).

Blackerby (1996: 99 - 100) verklaar dat indien leerders glo dat hulle nie in die skool kan leer of presteer nie, hulle gewoonlik probleme het om te leer. Met behulp van herkadering kan leerders gehelp word om hulle gedagtes van “ek kan nie leer nie” na “ek kan leer” te verander. Wetenskaplikes (psigo-opvoedkundiges) en onderwysers wat vanuit 'n reformatoriese denkraamwerk opereer, kan tot op 'n punt akkoord gaan met fasette van die NLP-eksponente se hantering van stande van sake rondom verbeterbare aangeleenthede in die lewe van leerders en ander mense. In soverre oordrewe optimisties geglo word dat 'n prosedure soos herkadering wondere sou meebring, begin die Christen-gelowige, met 'n begrip vir die gebrokenheid van die werklikheid waarin die mens sy/haar bestaan voer, skepties raak. En sodra raakgesien word hoedat die NLP in al sy geledinge aansluiting vind by die esoteriese, selfs okkult-verwante tegnieke en metodes, en hoeseer die NLP wesenlik grondmotiewelik humanisties gekleur en bepaal is, distansieer die Christen hom/haar van die NLP.

Visueel-kinestetiese dissosiasie (ontbinding of skeiding)

Wanneer persone beelde en gevoelens van mekaar kan skei, word dit in NLP-terme uitgedruk dat hulle visueel-kinesteties dissosieer. Hierdie persone kan byvoorbeeld angsvolle tonele vir hulself voorstel, sonder dat dit hulle emosies aangryp. Sodoende kan hulle met emosioneel-gelaaide herinneringe en situasies omgaan. Wanneer kinders byvoorbeeld probleme het wat met heftige emosies, fobiese reaksies of trauma gepaardgaan, word aangevoer dat hierdie NLP-esoteriese tegniek van visueel-kinestetiese dissosiasie as hulpmiddel kan gebruik. Visueel-kinestetiese dissosiasie word aangewend wanneer gevoelens oorweldigend is (byvoorbeeld in die geval van trauma, woede, haat, ang en verdriet) of by die aanwesigheid van 'n fobie (byvoorbeeld toets- en prestasiefobie) (vergelyk Blackerby, 1996: 45). Volgens Andreas en Faulkner (1998: 185) word 'n gedissosieerde toestand by NLP getipeer as 'n innerlike toestand waardeur individue byvoorbeeld 'n onaangename situasie wat hulle beleef het, herleef asof hulle waarnemers is.

Steyn (1999: 122) het bevind dat 'n “buite-die-liggaam-ervaring” algemeen is by baie van die NLP-tegnieke. Aangesien God die mens geskep het om as 'n eenheid (geheel) te funksioneer, is enige skeiding van die liggaam en siel (gevoelens) vanuit 'n Christelik-wetenskaplike beskouing onbybels. Hiermee word die tegniek van visueel-kinestetiese dissosiasie dan ook heeltemal afgewys deur die Christen vir toepassing op hetsy kinders of volwassenes.

Pragmagiese tegnieke

Die woord *pragmagie* is 'n kombinasie van *pragmatisme* (die gedagte dat die waarde van 'n idee bepaal word deur wat dit moontlik maak) en *magie* (die kontakmaking met bonatuurlike magte). As filosofiese stroming verkondig pragmatisme dat nuttigheid belangriker as die waarheid is. NLP sluit byvoorbeeld by pragmatisme aan deurdat konkrete, leerbare prosedures aangebied word om oortuigings te verander. Magie is “de kunst om geheime natuurkrachten (of geesten) te zijnen nutte aan te wenden” (Derks & Hollander, 2000: 541 - 542, 687). Deur bloot na die titel van Bandler en Grinder se eerste NLP-boeke, *The Structure of Magic I and II*, te kyk, bevestig reeds die vermoede dat magie moontlik deel van NLP kan uitmaak (vergelyk Bandler & Grinder, 1975; Grinder & Bandler, 1976). Pragmagie behels die modellering van nuttige magiese rituele. Die uitdruif van bese geeste vorm die kern van sodanige rituele en word veral deur towenaars, priesters, mediums, toordokters en sjamane gebruik. Voorts sluit pragmagie ook die aanwending van ritmiese oefeninge en

danse in om mense in 'n hipnotiese toestand te plaas sodat onbewuste belewings na vore kan kom. Pragmagie word in moderne kulture aangewend om psigotiese gedrag van mense te probeer genees (vergelyk Derks & Hollander, 2000: 534; Matzken, 1996: 63; Steyn, 1994: 29, 32). Vervolgens word 'n paar pragmagiese tegnieke beskryf (vergelyk Derks & Hollander, 2000: 555 - 558, 590 - 596; Steyn, 1994: 29):

- Die kinestetiese hipnose (trans): 'n Bewegingstrans word opgeroep deur herhaalde ritmiese bewegings wat 'n ekstasiëse meditasie tot gevolg het.
- TTT (“Terpsichore Trance Therapy”): 'n Vorm van kinestetiese trans wat opgeroep word met ronddraaiende bewegings en hiperventilasie.
- Die sosiale reinigingsdans: Ook 'n vorm van kinestetiese trans waar 'n dans in 'n groep uitgevoer word om frustrasie en aggressie te verwerk.
- Die spirituele panorama: 'n Oorsig word gegee van alle gode, natuurkragte, voorouers, kosmiese energieë en ander nie-waarneembare entiteite waarin voorgestel word dat die persoon rondom hierdie gode staan.
- Orakelpatrone (voorspellings) sowel as danse word uitgevoer.
- Transendentiteit: Die persoon word deur 'n opeenvolging van kinestetiese transe in kontak gebring met voorvaders, persone uit die eie leeftyd fase en ook nasate. Sodoende word 'n eie identiteit oor die generasies heen, gevorm.

Daar is tans in die ontwikkeling van NLP 'n neiging te bespeur in die rigting van spiritualiteit. Die pragmagie sluit ten nouste hierby aan. Vanuit 'n Christelik-psigo-opvoedkundige oogpunt word die toepassing van enige van die genoemde NLP-tegnieke, beide kommunikasie en esoteriese tegnieke op kinders sowel as volwassenes verwerp. Okkultiese praktyke, wat heeltemal onbybels is, blyk deel van die toepassing van hierdie tegnieke (veral by die pragmagiese tegnieke) te wees. Die NLP-tegnieke is vir die Christen-wetenskaplike absoluut teenstrydig met die Woord van God en die toepassing daarvan word as skadelik beskou vir kinders sowel as volwassenes.

4. Gevolgtrekkings

Die bestudering, weergawe en beskrywing van die tegnieke en metodes wat deur voorstanders van die NLP aangewend word, is as probleemstelling vir hierdie artikel opgegee. Bestudering van daardie tegnieke en metodes bring Christen-psigo-opvoedkundiges wat vanuit 'n

Bybel-gefundeerde, reformatoriese verwysingsraamwerk die mens in die werklikheid bestudeer, tot die gevolgtrekking dat die NLP deur en deur vanuit 'n apostatiese verwysingsraamwerk opereer. Veral onder die primaat van die humanistiese religieuse grondmotief van natuur en vryheid, gaan die NLP-teorie en praktyk mank aan die kosmologiese en antropologiese mistastinge van verabsoluterings en reduksionismes.

Hierdie studie van die NLP het ook 'n oordrewe geloof in die vermoëns en vermeende goedheid van die mens aan die lig gebring. Sonder om die moontlikhede van opheffing, motivering en heling van die menslike gees deur middel van terapeutiese tegnieke te ontken, kan daar nie akkoord gegaan word met die byna matelose optimisme ten opsigte van die vermoëns van die mens, waardeur grense van menslike vermoëns by implikasie feitlik ontken word nie.

Die Christen-wetenskaplike navorsers het tot die gevolgtrekking gekom dat sielkundiges/onderwysers geensins NLP-kommunikasietegnieke of -esoteriese tegnieke op kinders (en volwassenes) moet toepas nie, aangesien daar in die meeste gevalle van hipnose gebruik gemaak word. Die toepassing van hierdie tegnieke kan daartoe lei dat kinders, wat baie vatbaar is vir invloede, met okkultiese bedrywighede in aanraking kom. Aangesien die toepassing van die meeste NLP-tegnieke ook die beweging in 'n hipnotiese toestand impliseer, behels dit dat kinders hulself blootstel deur hul bewussynsvlakke, en daardeur ook hul funksie van kritiese ontleding, te blokkeer. Na aanleiding van 'n studie wat in Nederland oor die toepassing van NLP-tegnieke op kinders uitgevoer is, voer Steyn (1999: 113, 117) aan dat die NLP-kommunikasietegnieke in sommige gevalle as manipulerend beskou kan word, wat 'n demoraliserende uitwerking op kinders het en ook aan sielkundiges en onderwysers absolute mag gee om kinders te manipuleer. Na aanleiding van die Christelike siening van die mens, is manipulering nie bevorderlik vir 'n ware Christelike antropologie nie, omdat dit totaal deterministies van aard is. Hoewel Steyn (1999: 113) tot die gevolgtrekking gekom het dat sekere NLP-kommunikasietegnieke wel met herinterpretasie moontlik met positiewe resultate op kinders toegepas kan word, is die gevolgtrekking op grond van hierdie studie dat nie net na stande van sake waarteen die NLP-voorstanders stuit gekyk sal word nie, maar na die geheelbeeld van die NLP. Voorts het Steyn (1999: 113) uit die studie in Nederland afgelei dat NLP-esoteriese tegnieke (veral pragmagiese tegnieke) onaanvaarbaar blyk te wees vir toepassing op kinders. 'n Geestelike wanbalans in die persoonlikheid van die kind en 'n gepaardgaande versteurde persoonlikheid kan die gevolg wees van blootstelling aan die NLP-esoteriese tegnieke.

Laasgenoemde sowel as NLP-kommunikasietegnieke is vir die Christen heeltemal onaanvaarbaar vir aanwending in terapie met kinders in die onderwys.

Vanuit 'n Christelike perspektief blyk NLP-kommunikasietegnieke met die eerste oogopslag meer aanvaarbaar te wees as NLP-esoteriese tegnieke wat pragmagiese benaderings insluit en blatant die Bybelse en Goddelike gesag uitdaag en misken. By nadere ondersoek het dit egter uit hierdie studie geblyk dat beide tipes NLP-tegnieke nie vir die Christelik-psigo-opvoedkundige positiewe toepassingswaarde in terapie of die onderwys besit nie.

Die geldigheid en effektiwiteit van die meeste NLP-konsepte, -tegnieke en -vaardighede word ook ernstig deur navorsers soos Sharpley (1987: 103) bevraagteken. Die finale en samevattende gevolgtrekking uit hierdie studie is sekerlik dan dat eksponente van die sielkunde en psigo-opvoedkunde (en ook ander vakwetenskappe) wat vanuit 'n Christelik-reformatoriese verwysingsraamwerk die terapeutiese werklikheid betrag, die Neuro-linguïstiese Programmering nie sal ondersteun en toepas nie.

5. Samevatting

In hierdie artikel is gepoog om vanuit 'n Christelik-reformatoriese psigo-opvoedkundige denkraamwerk krities-waarderend verslag te doen van die gangbare tegnieke en metodes waarvan eksponente van die sogenaamde Neuro-linguïstiese Programmering gebruik maak. Die metodes en tegnieke is gespieël teen die agtergrond van kosmologiese en antropologiese opvattinge van die Christelike wysbegeerte in die psigo-opvoedkundige konteks. Implisiet en eksplisiet is transendentiaal- en immanent-krities verwys na voorbeelde waar die NLP-voorstanders hulle besondig aan uitkomst van die humanistiese religieuse grondmotief van natuur en vryheid en aan tipies humanistiese mistastings soos verabsoluterings en die kosmologiese fout van reduksionisme. Die mens word veelal deterministies gereduseer tot 'n programmeerbare, manipuleerbare neurologiese en biotiese “organisme”.

Die studie het duidelik aan die lig gebring dat die NLP in alle opsigte deurspek is van animistiese, esoteriese, okkultiese, spirituele, magiese en pragmagiese asook *New Age*-verwante praktyke. Daar is ook sterk tekens van gnostiese en behavioristiese maniere van dink en doen. En die prosedures en tegnieke is sterk aan die hipnotisme georiënteer, volledig ingestel op die mens in beswyming (“trance”). 'n Besliste gevolgtrekking uit hierdie studie is dat die NLP-voorstanders eerder met die manipuleerbare onbewuste van die mens werk as met die kognitiewe

bewussyn ten opsigte waarvan die mens met die godgegewe keusevryheid en logiese helderheid tot selfterapie gelei kan word. Die verwantskap van die NLP aan Christelik-vreemde Oosterse religieë het in hierdie studie aan die lig gekom.

Die finale uitkoms van hierdie studie is dat Christen-sielkundiges, -terapeute, -opvoedkundiges, -onderwysers en -ouers hulle moet distansieer van Neuro-linguïstiese Programmering.

Bibliografie

- ANDREAS, S. & FAULKNER, C. (Eds.). 1998. *NLP: The new technology of achievement*. Reprinted. London: Nicholas Brealey Publishing.
- ANGELL, B.G. 1996. *Neurolinguistic Programming theory and social work treatment*. In: Turner, F.J. (Ed.), *Social work treatment: Interlocking theoretical approaches*. New York, NY: The Free Press.
- BANDLER, R. & GRINDER, J. 1975. *The structure of magic, Volume I: A book about language and therapy*. Palo Alto, CA: Science and Behaviour Books.
- BEAVER, R. 1989. Neuro-linguistic Programming as practiced by an educational psychologist. *Educational Psychology in Practice*. 5(2): 87 - 90.
- BEAVER, D. 1998. *NLP for lazy learning: Superlearning strategies for business and personal development*. Revised edition. Dorset: Element Books Limited.
- BLACKERBY, D.A. 1996. *Rediscover the joy of learning*. Oklahoma City, OK: Success Skills, Inc.
- BODENHAMER, B.G. & HALL, L.M. 1999. *The user's manual for the brain: The complete manual for Neuro-linguistic Programming practitioner certificate*. Revised edition. Wales, United Kingdom: Crown House Publishing Limited.
- CHILDERS, J.H. 1989. Looking at yourself through loving eyes. *Elementary School Guidance and Counseling*. 23: 204 - 209.
- CLEVELAND, B.F. 1987. *Master teaching techniques: Neuro-linguistic Programming*. Fourth edition. Lawrenceville, GA: The Connecting Link Press.
- DIE BYBEL. 2001. *Nuwe vertaling*. 6de uitgawe, 11de druk. Kaapstad: Nasionale Boekdrukkery.
- DERKS, L. & HOLLANDER, J. 2000. *Essenties van NLP: Sleutels tot persoonlike verandering*. Vijfde druk. Utrecht: Servire.
- DILTS, R. & DELOZIER, J. 2000. *Encyclopedia of systematic NLP and NLP new coding: Techniques*. [Online]. Available url: <http://www.nlpuniversitypress.com/html3/TaTi07.html> [Date of access: 23 February 2001]. 1395 - 1398.
- DILTS, R.B., GRINDER, J., BANDLER, R. & DELOZIER, J. 1980. *Neuro-linguistic programming: Volume I, The study of the structure of subjective experience*. Cupertino, CA: Meta Publications.
- GILLILAND, B.E., JAMES, R.K. & BOWMAN, J.T. 1994. *Theories and strategies in counseling and psychotherapy*. 3rd edition. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- GORDON, D., CAMERON-BANDLER, L. & LEBEAU, M. 1987. *The Neuro-linguistic Programming Home Study Guide*. Boulder, CO: NLP Comprehensive.
- GRINDER, J. & BANDLER, R. 1976. *The structure of magic, Volume II*. Palo Alto, CA: Science and Behaviour.

- KNIGHT, S. 1996. *NLP at work: The difference that makes a difference in business*. Reprinted. London: Nicholas Brealey Publishing.
- KRUGER, J.A. 1999. NLP practitioner certificate program. Unpublished guide for workshops. Pretoria: Success Sciences.
- MACLEAN, M. 1986. *The Neurolinguistic Programming model*. In: Turner, F.J. (Ed.), *Social work treatment: Interlocking theoretical approaches*. 3rd ed. New York, NY: The Free Press).
- MATZKEN, R.H. 1996. *Neuro-linguïstisch Programmeren in Bijbels perspektief*. Leiden: Uitgeverij J.J. Groen en Zoon.
- MILLS, J.C. & CROWLEY, R. 1986. *Therapeutic metaphors for children and the child within*. New York, NY: Brunner/Mazel Publishers.
- MÖLLER, O. 2000. *A changed destiny: You deserve it*. Company Profile: Life Skills Systems: The Course. Pretoria.
- O'CONNOR, J. & MCDERMOTT, I. 1996. *Principles of NLP*. London: Thorsons.
- SHARPLEY, C.F. 1987. Research findings on Neurolinguistic Programming: Nonsupportive data or an untestable theory? *Journal of Counseling Psychology*. 34(1): 103 - 107.
- STEYN, J. 1994. *Die New Age-beweging in die onderwys*. Post-doktorale Navorsingsverslag. Vanderbijlpark: Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.
- STEYN, J. 1995. Neuro-linguistic Programming: Revelation or fallacy. Paper presented at the Edufuturum Conference, Bloemfontein: UOFS.
- STEYN, J. 1999. A critical analysis of Neuro-linguistic Programming in the classroom. *Tydskrif vir Christelike Wetenskap*. 35(1 - 2): 113 - 124.
- THALGOTT, M.R. 1986. Anchoring: A "cure" for epy. *Academic Therapy*. 21(3): 347 - 352.
- WOERNER, J.J. & STONEHOUSE, H.B. 1988. The use of the Neurolinguistic Programming model for learning success. *School Science and Mathematics*. 88(6): 516 - 524.
- ZASTROW, C. 1992. *The practice of social work*. 4th ed. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.